

נוג'ביק למערכת



לא מעטפה ולא אבטיח

ב"כותבים למערכת" שבגלי 355 ע' 62, תחת הכותרת "אבטיח" או "מעטפה", הביא הר"ג ש"י את המסורת שבספר 'בית רבי' (ברדיטשוב תרס"ב, ע' 59) בעניין הקשר שיצר אדמו"ר הזקן עם החסידים בעת מאסרו הראשון: "פתאום ראה [ר' ישראל קאזיק, גיס אדה"ז] שמחלון עליית בית השר נפל אבטיח . . . פתחו האבטיח ומצאו בו צעטיל [=פתק] כתב-יד-קודש של רבינו שכתוב בו שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. ואז ידעו שרבינו הוא בחיים ב"ה וכי יש תקוה".

הוא מציין שסיפור זה הופיע גם בפרסומים מטעם הוצאת קה"ת (לראשונה בחוברת 'חג הגאולה – י"ט כסלו', כפר חב"ד תשכ"א, ע' 14), אך לעומת זאת, בספר אחר שבהוצאה זו, בתרגום האנגלי של 'המאסר והשחרור של רבי שניאור זלמן מליאדי (ברוקלין תשכ"ד, ע' 44) מובא סיפור זה בשינוי, בכך שנאמר בו כי הפתק נמצא **במעטפה** שנפלה מן החלון וכו' – ומסיים הכותב: "וצריך עיון".

כדאי להוסיף שבהוצאת קה"ת הובא הסיפור בספר אנגלי נוסף, 'רבי שניאור זלמן מליאדי' (שם תשכ"ט, ע' 173), גם כאן תוך ציון מקורו ב'בית רבי', אלא שלא הוזכרו לא אבטיח ולא מעטפה, אלא "משהו", "חפץ" – מבלי לזהותו – שנפל מהחלון.

קודם שאביא את הידוע בזה במסורת רבותינו נשיאנו, יש להעיר שבספר 'בית רבי' הביא לאחר (ובהמשך) לסיפור הנ"ל, סיפור נוסף, והוא, שאדה"ז ביקש את השר להביא לו "איינגעמאחץ" [=צונן מרוקח בדבש] מבית יהודי, והשר פנה בבקשה זו אל החסיד ר' מרדכי ליעפלער שהתגורר בפרטבורג, אך לא הודיעו עבור מי הוא מבקש. החסיד הניח בכלי פתק בו כתב: "אני רוצה לידע מי הוא האוכל האינגימאחץ שלי ובאיזה מקום", חתם את שמו, ואדה"ז השיב, בפתק שהניח בכלי המיועד לחזור לבעליו, מענה בכתב: "אני הוא האוכל זה ובמקום זה" (י"גם כתב

שתיכף ישלחו איש א' לוילנא"). ר' מרדכי מצא את הפתק, "ותחי רוחו ורוח אני"ש".

סיומת הזו, המתאימה להנחה שכאן נודע לחסידים שאדה"ז חי (אף שלכאורה כבר ידעו על כך מהפתקא "שמע ישראל") מתאימה לכך, שסיפור זה בלבד – ולא הסיפור על האבטיח – מקורו בספרים 'שבחי הרב' (למברג, תרכ"ד) ו'תולדות עמודי החב"ד' (קניגסברג תרל"ו, ע' 47-48), שם נאמר כי החסידים לא ידעו היכן אדה"ז ("כי על הרב נשמע כי הוליכוהו על היס") ושבמענהו הוא לא כתב את שמו (רק: "ליב מיאנעוויטש יסע תיכף לוילנא"), הובא ב'בית רבי' ע' 63 הערה (ב) אך ר' מרדכי ליעפלער "הכיר תיכף את הכתב".

יצוין כי הסיפור על האבטיח הופיע תחילה בחיבור 'תולדות אדמו"ר הזקן' – ראה עליו בגלי 351 ע' 30-31, שקדם ל'בית רבי', ואשר יש יסוד סביר להניח שהוא מהדורה ראשונית שלו – וכך: "...והבין ר"י [קוויק] שהאבטיח הוא למענו וכי יש שם איזה ידיעה ויקחהו וילך לר"מ ליעפלער שמה פתחו האבטיח ומצאו מוסגר פנימה . . . הכוונה שאומר לגיסו ישראל שה' אלקינו ה' אחד נמצא גם בבית האסורים". גם הסיפור השני הופיע שם (בלי הסיומת "ותחי רוחו ורוח אני"ש", ובהוספה: "גם כתב שתיכף ישלחו איש א' לוילנא עם סך חמש מאות רובל-כסף למסור ליד הצענזור").

אך זהו הנוסח שסופר בפי כ"ק אדמו"ר (מהור"י"צ) ני"ע בליל כי כסלו תרצ"ג, ואשר פורסם לפני שלוש שנים מרשימותיו של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שיל"ו (חוב' קעא ע' 5):

שר בביה"ס [=בבית-הסוהר] – **פעטראפ' [אולסק]** – **ה' בא מזמן לזמן לראות שלום אדה"ז. שאלהו מה להביא לו לאכול ויאמר: "איינגעמאכץ. כשהביא א"ל** [=אמר-לו אדה"ז] **שחפץ שיהי משל יהודי. ובהחזירו לו האינגעמ' נתן לו גם פתקא ועלי' כתוב "שמע ישראל הוי' אלקינו וגו'"** – **(כך זייק כק"ש** [=כבוד קדושתו שליט"א

(מהור"י"צ). כנראה הכוונה, שאדה"ז לא כתב את כל הפסוק, אלא סיים ב"וגומר"] **פעמים בדברו. מ"מ** [=חתימת אד"ש]) – **כשבאה הפתקא לפני הצענזור, הרשה למוסרה. וכן באה ליד ר' מרדכי ליעפלער. זמן רב לא הבינו פירושה. אח"כ אמר ר"מ שמבין הוא כונת אדה"ז בזה. (על שאלתי מה היא, לא ענה. מ"מ).**

ומכאן למדנו: **א.** לגיס אדה"ז, ר' ישראל קוויק, לא היה קשר לפתקא הנזכרת. **ב.** הפתקא שרשם אדה"ז עברה את אישור הצנזור. ולפיכך, השר לא היה צריך למסור אותה בהערמה – בהפלתה דרך החלון, אם באבטיח אם מעטפה – אלא בצורה ישירה.

מחלוקת על ה"מזרח"

בגלי 299 ע' 50 אספתי את הנמצא במשנת כ"ק אדמו"ר (מהור"י"צ) ני"ע בנידון המחלוקת שהתעוררה בעיר וויטבסק בשנים תקס"ט-תק"ע,

– כאשר בהרחבת בית-הכנסת הגדול התעורר סכסוך בין אלו שקודם ההרחבה הייתה להם חזקה על המקומות המכובדים, שעם ההרחבה נמצאו במרכז בית-הכנסת החדש, לבין מנהיגי בית-הכנסת שטענו לבעלות על המקומות החדשים. סופר שכ"ק אדמו"ר הזקן הוזמן לשם כדי להכריע בדבר, אך לא פורט מה בסופו של דבר היה הפסק שלו.

ושם ציינתי כי על מעשה דומה הובא בשו"ת מהרש"ם חלק ט' סימן קמד - ושם המסקנה שהצדק עם הבעלי-בתים בעלי החזקה.

שוב ראיתי שבכעין מעשה זה דן כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק באחת משובותיו – נדפסה בשו"ת שלו, אורח-חיים סימן כב – ושם מצדד לפסוק בדרך פשרה. ומעניין שאינו מזכיר המעשה הנ"ל ופסק זקנו אדה"ז.

שמואל ק.